

Verantwoordelijkheid en zorg voor elkaar

Discussienota over gezins- en familiebeleid

CDA
Tweede Kamerfractie

Verantwoordelijkheid en zorg voor elkaar

Discussienota over gezins- en familiebeleid

*CDA Tweede Kamerfractie
April 2011*

Voorwoord

Het CDA is een gezinspartij. Het is voor de samenleving van onschatbare waarde dat mensen in gezins- en familieverband bij elkaar betrokken zijn, elkaar ondersteunen en voor elkaar zorgen. De waarden en gedragsregels die we voor onze samenleving belangrijk vinden worden om te beginnen thuis overgedragen, levend gehouden en in de praktijk gebracht. De betrokkenheid tussen gezins- en familieleden is een essentieel onderdeel van het moreel en sociaal kapitaal van de samenleving.

We zien natuurlijk ook dat de samenleving verandert. Zo wonen steeds mensen langere tijd alleen. Relaties lijken lossier dan vroeger en ook ruimtelijk wonen familieleden niet altijd dicht bij elkaar. Toch zijn wij er van overtuigd dat mensen verbinding blijven zoeken; zij vinden het geluk nu eenmaal vooral in hun relatie tot anderen. Uit tal van onderzoeken blijkt dat het gezinsleven en de familie voor Nederlanders nog steeds een essentieel onderdeel vormt van hun sociale leven.

Het CDA wil mensen de ruimte geven om verbindingen aan te gaan en verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen. De titel van het regeerakkoord luidt niet voor niets ‘vrijheid en verantwoordelijkheid’. Hiervoor is een wel een herbezinning nodig op de rol van de overheid. Burgers moeten de verantwoordelijkheid en zorg voor elkaar niet te snel afwentelen op het collectief. De overheid moet op haar beurt mensen niet in de weg zitten met bureaucratie, ingewikkelde financiële regelingen en een beleid dat onderlinge betrokkenheid soms zelfs ontmoedigt. Ook moet de overheid zich realiseren dat een te groot accent op arbeidsparticipatie ten koste kan gaan van de (tijd voor) opvoeding en mantelzorg; zaken die de kwaliteit van de samenleving raken.

Met de voorliggende notitie geeft de CDA-fractie een aanzet voor een hernieuwde discussie over een modern gezins- en familiebeleid. De komende maanden zullen we zowel leden als burgers en organisaties van buiten de partij actief betrekken bij de verdere uitwerking.

Eddy van Hijum
April 2011

Inleiding

De staat van het gezin

Over het gezin bestaan veel misvattingen. Een veel gehoorde veronderstelling is dat de individualisering en emancipatie in de afgelopen decennia de bijl aan de wortel hebben gelegd van het samenleven in gezins- en familieverband. Maar niets is minder waar. Wie door alle cijfers en statistieken heen kijkt, ziet dat mensen over het algemeen sterk gehecht zijn aan hun gezin en familie. Het is waar: het aantal eenpersoonshuishoudens groeit en ook relaties zijn deels losser dan voorheen. Maar het gezin is meegegaan met zijn tijd. Samenwonen komt veel vaker voor, maar blijft voor velen een opmaat naar trouwen. Het huwelijk is nog steeds met voorsprong de meest voorkomende samenlevingsvorm, zeker als er kinderen komen. Gemiddeld één op de drie huwelijken strandt. Maar ook een echtscheiding betekent meestal niet dat de onderlinge betrekkingen volledig worden verbroken. Ouders en (volwassen) kinderen voelen zich betrokken bij elkaar, zien elkaar regelmatig en helpen elkaar. En ook de bredere familie speelt in het sociale leven van mensen een belangrijke rol.

De groei van het aantal eenpersoonshuishoudens wordt vaak ten onrechte afgezet tegen het leven in gezinsverband. Op dit moment bestaat ruim een derde van alle huishoudens uit één persoon, en dit percentage loopt in 2025 naar verwachting verder op tot ruim 40%. Deze toename is vooral het gevolg van het feit dat meer mensen gedurende langere periode alleen wonen. Denk aan kinderen die het ouderlijk huis verlaten om te gaan studeren, of ouderen van wie de partner is overleden. Maar ook het aantal echtscheidingen spelen een rol. Deze veranderende werkelijkheid moeten we onder ogen zien. De percentages zeggen echter nog weinig over de betrokkenheid van mensen in gezins- en familieverbanden door de tijd heen. Als we de dynamiek van de levensloop in de analyse betrekken, is het nog steeds zo dat de overgrote meerderheid van de mannen en vrouwen kinderen krijgen (80%), waarvan de meeste twee of drie kinderen, en dat de overgrote meerderheid van deze kinderen tot ze uit huis gaan bij hun beide ouders wonen (bijna 90%).

Sociaal en moreel kapitaal

Ook vandaag de dag zijn mensen er dus sterk op gericht om relaties aan te gaan en in stand te houden. Dat hoeft geen verbazing te wekken; als je mensen vraagt waarvan hun persoonlijk geluk afhangt, dan komen relaties en kinderen vaak op de eerste plaats. We nemen het in het dagelijks leven vaak voor vanzelfsprekend aan, maar waar elders dan in het gezin en de familie vind je een dergelijke onvoorwaardelijke en onbaatzuchtige liefde en inzet van mensen voor elkaar? Deze betrokkenheid is onvervangbaar en onbetaalbaar en heeft – naast een individuele – ook een grote maatschappelijke betekenis. Een groot deel van de hulpverlening en zorg

vindt in het informele circuit plaats tussen ouders en kinderen , tussen partners onderling en tussen familieleden. In het bijzonder in de fase waarin kinderen opgroeien en de fase dat ouders zorgbe hoefdig worden. Daarnaast vindt ook de opvoeding en vorming van kinderen doorgaans in gezinsverband plaats. De bagage die kinderen meekrijgen (zoals waarden, identiteit, zelfvertrouwen, arbeidsethos etc.) is van grote betekenis voor het verdere leven en voor hun houding ten opzichte van de samenleving . Het omgekeerde is ook waar: wat je in je opvoeding niet meekrijgt, laat zich later moeilijk corrigeren. Kortom, de betrokkenheid tussen mensen in het gezin en de familie zijn een essentieel onderdeel van het sociaal en moreel kapitaal van de samenleving.

Er is veel bereikt

Het CDA maakt zich al jaren sterk voor de ondersteuning van gezin en familie. In de afgelopen 15 jaar hebben we veel bereikt. Het belang van opvoeding voor de overdracht van waarden en norm en wordt inmiddels breed onderkend. We hebben een wettelijk recht op (gedeeltelijk betaald) ouderschapsverlof ingevoerd van 26 weken per partner. In 2006 is er een nieuwe Wet Kinderopvang ingevoerd, gebaseerd op vraagsturing en een inkomensafhankelijke tegemoetkoming voor ouders. Onder de kabinetten -Balkenende verdubbelde het budget voor de kindregelingen (kinderbijslag, kindgebonden budget, kinderopvangtoeslag etc) naar bijna 10 miljard euro. Ook is op initiatief van het CDA het schoolgeld afgeschaft, zijn er gratis schoolboeken en zijn kinderen jonger dan 18 jaar gratis meeverzekerd in de zorgverzekering. Kortom, het gezin heeft in het overheidsbeleid een stevige erkenning gekregen.

In deze notitie verkennen we welke stappen we de komende jaren kunnen zetten om gezinnen en families te ondersteunen .

Uitgangspunten

Vertrouwen in ouders

Het CDA vindt het van groot belang dat gezinnen kunnen functioneren. Daarvoor hebben zij in de eerste plaats ruimte en vertrouwen nodig. De politiek (en wellicht ook het CDA) heeft de neiging om zich te concentreren op zaken die mis gaan en vervalt dan snel in een reflex van overregulering. Wet- en regelgeving en procedures worden dan gestold wantrouwen. Het is natuurlijk waar dat ouders soms een steuntje in de rug nodig hebben of zelfs gecorrigeerd moeten worden als zij schromelijk tekort schieten. Maar dit mag er niet toe leiden dat wantrouwen en probleemgedrag de wet- en regelgeving gaan dicteren. We moeten durven uitgaan van de liefde, betrokkenheid en het commitment van ouders bij hun kinderen en ons realiseren dat opgroeien en ontwikkelen met vallen en opstaan gaat. Vertrouwen in ouders, dus.

Bijdrage in de kosten

Ouders zijn primair zelf verantwoordelijk voor de opvoeding en vorming van hun kinderen. Het overgrote deel van de Nederlanders onderschrijft deze stelling. In de praktijk nemen ouders ook het overgrote deel van de kosten van kinderen voor eigen rekening, naast de vele uren die zij in de opvoeding en zorg steken. Het CDA vindt een financiële tegemoetkoming in de noodzakelijke en onvermijdelijke kosten van kinderen verdedigbaar. Dit betekent dat er een inkomensoverdracht plaatsvindt van huishoudens zonder kinderen naar huishoudens met kinderen. In de inleiding hebben we al uiteen gezet dat veruit de meeste mensen in de loop van hun leven van een dergelijke tegemoetkoming profiteren. Bovendien heeft de samenleving er belang bij dat er in de toekomst genoeg verpleegkundigen, agenten en technici zijn om het werk te doen. Met een bijdrage in de kosten wordt een maatschappelijk signaal van waardering gegeven voor het (belang van) ouderschap.

Modern gezinsbeleid

Het CDA staat voor een modern gezinsbeleid. Dit betekent dat we ons richten op alle duurzame gezins- en familierelaties waarbij mensen verantwoordelijkheid nemen voor elkaar. Steeds meer mensen combineren de zorg voor hun kinderen of voor hun zieke partner of ouders met een baan. Kinderen met een beperking of handicap zijn vaak minder zelfstandig en blijven zelfs hun hele leven afhankelijk van steun van anderen. Het CDA hecht aan de keuzevrijheid van mensen om tot een passende rolverdeling te komen. Dit betekent ook dat er een grens is aan het steeds verder stimuleren van de arbeidsparticipatie. We zullen rekening moeten houden met de wens van mensen om arbeid en zorg te combineren, dat wil zeggen: ook een deel van de zorgtaken zelf op zich te nemen. We moeten daarbij in het bijzonder oog hebben voor de bijzondere verantwoordelijkheid van ‘mantelzorgers’.

Politieke agenda

De hiervoor genoemde uitgangspunten leiden er toe dat we op een aantal terreinen voorstellen willen ontwikkelen, te weten:

1. Opvoedingsondersteuning
2. Inkomensondersteuning
3. Flexibiliteit rond arbeid en zorg
4. Kinderopvang
5. Wonen in nabijheid

Op deze onderdelen zal nu nader worden ingegaan. Telkens zullen we daarbij een aantal concrete inhoudelijke voorstellen doen of aangeven over welke zaken discussie nodig is.

1. Opvoedingsondersteuning

Het gezin is de plek waar de sociale en morele vorming van kinderen plaatsvindt. Het belang van opvoeding kan niet worden onderschat. In zijn boek 'Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding' stelt de Utrechtse hoogleraar de Winter terecht dat opvoeding meer is dan individuele gedragstraining. Het gaat om het leren begrijpen en internaliseren van zaken als identiteit, verantwoordelijkheid en burgerschap. Ook de bredere sociale netwerken waarin ouders en kinderen functioneren, zoals de familie, de buurt, de sportclub en de school, spelen een rol bij de vorming van kinderen. Een belangrijke vraag is hoe deze instituties de belangrijke rol van ouders kunnen ondersteunen, zonder deze over te nemen.

Een eerste aangrijpingspunt is de uitwisseling van ervaringen tussen ouders zelf. We zien dat in alle gemeenten Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) worden opgezet, maar dat deze zich sterk richten op het (tijdig) signaleren van problemen. Het gevaar is dat de Centra door ouders als verlengstuk worden ervaren van de jeugdzorg en niet als een veilige plek waar zij terecht kunnen met vragen en ervaringen kunnen uitwisselen. Het CDA wil dat CJG's zich meer gaan ontwikkelen als laagdrempelige inlooplek en ontmoetingsplek tussen ouders. Al dan niet via de website en/of online discussiegroepen. Ook pleiten wij voor de instelling van een gezinsraad in iedere gemeente, bestaande uit ouders die betrokken worden als klankbord bij de opzet en het functioneren van de CJG's.

Als kinderen opgroeien komen zij op straat, op school en via internet en andere media in aanraking met vele invloeden. Opvoeding geeft hen een moreel kader om de goede keuzes te maken en maakt hen weerbaar. De samenleving kan ouders een handje helpen om goed gedrag te stimuleren en te voorkomen dat jongeren in problemen raken. 'It takes a village to raise a child', wordt in dit verband wel gesteld. Een leeftijdsgrens voor alcohol (16 jaar) is bijvoorbeeld alleen effectief als hierop op feesten, in winkels en horeca wordt toegezien. Ouders kunnen evenmin zelf geheel

voorkomen dat hun jonge kinderen op TV of via internet in aanraking komen met onder meer extreem geweld. De overheid en media zelf moeten ouders via strenge (zelf-)regulering ondersteunen. Nog een voorbeeld: steeds meer jongeren hebben schulden door een mobiel belabbonnement. Telefoonaanbieders zouden het alingsachterstanden bij jongeren moeten blijven melden bij het BKR, zodat schulden niet eindeloos kunnen cumuleren. Meer in algemene zin zouden we spaargedrag bij kinderen moeten bevorderen door het Zilvervlootsparen in ere te herstellen. Het zou goed zijn als banken vanuit hun maatschappelijke rol met dit voorstel komen. Op deze wijze kan 'spaarzin' als deugd weer op de opvoedingsagenda komen.

Ook de school draagt bij aan de vorming en ontwikkeling van kinderen. Van ouders mag betrokkenheid bij de school worden verwacht. In elk geval mag er geen sprake zijn van afwenteling; leraren kennen de voorbeelden van leerlingen die zonder ontbijt of met een slaaptkort op school worden 'gedumpt'. Het CDA steunt scholen die de school-ouderovereenkomsten opstellen, waarin wederzijdse verwachtingen kenbaar worden gemaakt. In deze overeenkomsten kunnen concrete afspraken staan over de aanwezigheid van ouders op ouderavonden of over opvoedkundige kwesties. Ook verwachtingen ten aanzien van scholen kunnen in de overeenkomst een plek krijgen. In het contract kunnen ook sancties worden opgenomen wanneer het kind bepaalde schoolregels overtreedt, zoals bij spijbelen of drugsgebruik.

Een jongere zonder diploma loopt een veel hogere kans om werkloos te raken en/of op het criminele pad te gaan. Naleving van de leerplicht heeft wat het CDA betreft dan ook hoge prioriteit. Ouders van structureel spijbelende kinderen moeten in het uiterste geval hun kinderbijslag kunnen verliezen. Gemeenten kunnen dit instrument uit de Leerplichtwet momenteel al inzetten bij jongeren van 16 en 17 jaar. Zij moeten hiervoor een contract sluiten met de Sociale Verzekeringsbank, die de kinderbijslag uitkeert. Echter nog lang niet alle gemeenten maken van dit instrument gebruik. Overwogen moet worden om de sanctie ook voor ouders van kinderen van 12-15 jaar te kunnen laten gelden.

2. Inkomensondersteuning

In 2009 werd er aan inkomensondersteuning voor gezinnen in totaal ruim 9 miljard euro uitgegeven. Naast de kinderbijslag (3,3 mld) en het kindgebonden budget (1,0 mld) ging er geld naar gezinnen via de kinderopvangtoeslag (2,7 mld) en fiscale regelingen (2,0 mld, met name de inkomensafhankelijke combinatiekorting ICK). Op deze regelingen gaan we hier wat nader in.

Gezinnen met kinderen krijgen te maken met extra kosten. Denk aan de kosten voor eten, kleding, energie, zwembad, sport- of muziekvereniging en zorgkosten. Mede daarom is het voor veel gezinnen geen luxe, maar

noodzaak dat beide partners (deels) werken. Het CDA vindt het rechtvaardig dat ouders een tegemoetkoming ontvangen in de kosten van kinderen, zodat er geen financiële belemmering is voor gezinsvorming. De kinderbijslag blijft daarom wat ons betreft ook in de toekomst het fundament onder de inkomens steun voor gezinnen. Daarnaast bestaat er een inkomensafhankelijke toeslag in de vorm van het kindgebonden budget. Bij bezuinigingen moeten deze vorm van inkomensondersteuning zo veel mogelijk worden ontzien.

Als voor kinderopvang van ouders een kostendekkende bijdrage wordt gevraagd, wordt werken bij intensief gebruik (veel) minder lonend. Dit kan de arbeidsparticipatie beïnvloeden. De kinderopvangtoeslag beoogt deze effecten deels te neutraliseren, maar het effect van de toeslag op de arbeidsdeelname bestaan twijfels. De hoge subsidie aan ouders (ruim 80% van de opvangkosten) heeft in de praktijk vooral geleid tot een verschuiving van informele naar formele opvang. Het CDA vindt een verhoging van de ouderbijdrage daarom verdedigbaar. Macro zouden overheid, werkgevers en ouders ieder ongeveer een derde deel aan de kosten van kinderopvang moeten bijdragen. Daarbij moeten we oog houden voor de betaalbaarheid en toegankelijkheid van opvang voor lagere en middeninkomens. Ook moet de opvangtoeslag eenvoudiger en minder fraudegevoelig worden. Dit kan door de toeslag te koppelen aan het aantal gewerkte uren. Bij de invulling van de bezuiniging moet de samenhang met de ICK gezien worden. Deze fiscale korting beoogt te arbeidsdeelname van de minst verdienende partner te stimuleren, maar het effect van recente verhogingen is twijfelachtig.

Het CDA vindt dat in de inkomensondersteuning bijzondere aandacht moet zijn voor mensen die mantelzorg verlenen aan een familielid. Mensen zouden er financieel niet voor gestraft moeten worden als zij er voor kiezen om voor korte of lange tijd gezamenlijk een huishouden vormen om onderling zorg te kunnen verlenen. Onder meer de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de AWBZ gaan er van uit dat mensen primair hulp en ondersteuning in hun eigen netwerk zoeken. Maar dan moet dat wel mogelijk gemaakt worden. De praktijk is soms anders. Zo wordt bij de indicatiestelling voor de Tegemoetkoming voor Ouders van Gehandicapte kinderen (TOG) het aantal uren mantelzorg afgetrokken van de indicatie van het aantal uren zorg dat een kind nodig heeft. Hierdoor lopen ouders die zelf veel mantelzorg verlenen de uitkering soms mis. Ook heeft het kabinet het voornemen om AOW'ers met een inwonend kind te korten; ook hier is vaak sprake van een mantelzorgrelatie. Het CDA is daarom tegen dit voorstel. Wij pleiten er voor om mantelzorgers beter te faciliteren, om recht te doen aan de intrinsieke verantwoordelijkheid van mensen voor elkaar. Ook kan meer onderlinge zorg een bijdrage leveren aan de beheersing van de sterk oplopende kosten van langdurige zorg en aan het beperken van het beroep op schaars zorgpersoneel. Het Duitse systeem, dat een aantal prikkels en faciliteiten bevat voor thuiszorg door

familie, kan ter inspiratie dienen¹. Zo kent men in Duitsland een gratis scholingsaanbod voor familieleden en andere informele mantelzorgers, een vrij besteedbaar mantelzorgkostenforfait en eenvoudiger procedures om tot woningaanpassing te komen (zie ook paragraaf 5).

Bijzondere aandacht houden wij voor armoede onder gezinnen met kinderen. In 2009 leefden er circa 311.000 kinderen onder de armoedegrens. Deze kinderen participeren minder in buitenschoolse activiteiten zoals sport en cultuur. Werk voor ouders blijft uiteraard de beste weg uit de armoede. Daarnaast kan gerichte inkomensondersteuning aan gezinnen een rol spelen, onder meer via het kindgebonden budget. Gemeenten kunnen lokaal maatwerk leveren door een verordening op te stellen met betrekking tot het verlenen van categoriale bijzondere bijstand voor de kosten in verband met maatschappelijke participatie van schoolgaande kinderen uit arme gezinnen.

3. Flexibiliteit rond arbeid en zorg

Het CDA vindt het van groot belang dat ouders werk en zorg met elkaar kunnen combineren. Hiertoe bepleiten we eerst en vooral meer flexibiliteit in arbeidspatronen. Werkgevers en vakbonden krijgen hiervoor gelukkig steeds meer oog in CAO-afspraken. Maar het gaat ons niet snel genoeg. Wij pleiten er voor om de gewenste cultuuromslag te ondersteunen door werknemers een wettelijk recht te geven om bij hun werkgever een verzoek te doen tot flexibele werktijden en thuis-/telewerken ('right to ask, duty to consider'). Dit sluit aan bij het recht dat werknemers al hebben om tot aanpassing van hun arbeidsduur te verzoeken. Ook moeten verouderde arbo- en fiscale regels rond telewerken worden gemoderniseerd.

Daarnaast zijn goede verlofrege lingen van belang voor meer afgebakende situaties waarin het moeilijk is om een betaalde baan met zorgtaken te combineren. Het zwangerschaps- en bevallingsverlof (16 weken) moet wettelijk geregeld blijven en voor meerlingen met vier weken worden uitgebreid. Het CDA vindt het idee om het vaderschapsverlof uit te breiden van twee naar vijf dagen sympathiek. Het ligt voor de hand om voor dit doel het wettelijk ouderschapsverlof aan te wenden. De huidige periode van 26 weken ouderschapsverlof per partner volsta at wat het CDA betreft; uitbreiding kan plaatsvinden via het arbeidsvoorwaardenoverleg tussen sociale partners. Als het inkomen door de opname van ouderschapsverlof terugvalt, wordt het inkomensverlies via de ouderschapsverlofkorting beperkt met een bedrag tot maximaal 50% van het minimumloon. Verzilveringsproblemen bij het uitbetalen van de verlofkorting moeten ongedaan worden gemaakt.

Ook de nieuwe 'vitaliteitsregeling' – die de plaats zal innemen van de levensloopregeling en de spaarloonregeling – kan bijdragen aan een betere

¹ De kans dat een oudere boven 65 jaar in een Duits verpleeg - of verzorgingstehuis verblijft, is 58 procent kleiner dan in Nederland (Gradus en Van Asselt, in: *ESB*, april 2011, pp. 202-204).

balans tussen arbeid en zorgtaken. Deze regeling maakt het mogelijk om individueel te sparen voor zaken als verlof, scholing, zorgtaken op latere leeftijd en/of deeltijdpensioen. Het budget moet persoonlijk en meeneembaar zijn en flexibel kunnen worden ingezet. Bovendien moet de regeling in de Inkomstenbelasting vorm worden gegeven, zodat het ook bruikbaar is tussen twee banen in en voor ondernemerschap.

4. Kinderopvang

Het CDA ziet dat naast de informele opvang door (groot-)ouders ook betaalde kinderopvang essentieel is voor veel werkende ouders. Hiervoor is betoogd dat voor het gebruik van erkende kinderopvang een vergoeding moet blijven bestaan om werken niet te zeer te ontmoedigen. Daarnaast stellen ouders terecht eisen aan de kwaliteit van de kinderopvang. Recente incidenten en signalen van de GGD roepen de vraag op of marktwerking niet te zeer ten koste is gegaan van de kwaliteit. Het CDA wil deze signalen serieus nemen; er is structureel teveel mis in de sector. We zoeken de oplossing in een combinatie van regulering, toezicht en handhaving alsmede betrokkenheid van oudercommissies en ouders zelf.

Het woud van regels voor de kwaliteit van de kinderopvang kan worden gesaneerd. Volstaan kan worden met een beperkt aantal kwaliteitscriteria (leidster/kindratio, groepsgrootte, opleiding medewerkers, pedagogisch beleid, huisvesting), waarop regionale GGD's actief toezien. Overwogen moet worden om de handhaving door gemeenten te centraliseren en op te dragen aan de Arbeidsinspectie, die op basis van een risicoanalyse gericht en stevig handhaaft. Instellingen die niet aan de eisen voldoen, worden verwijderd uit het Landelijk Register Kinderopvang (LRK). Ouders moeten aan de inschrijving in het LRK (of het ontbreken) een serieuze indicatie ontlenen over de kwaliteit van de opvang. Oudercommissies kunnen voorts een belangrijke rol vervullen bij het bewaken van de kwaliteit en het inventariseren van signalen en ervaringen van ouders. Via de website www.kinderopvangkaart.nl moeten zij prijs en kwaliteit van aanbieders in hun regio kunnen vergelijken.

Het CDA wil de relatie tussen buitenschoolse opvang en onderwijs versterken. Een sluitend dagarrangement maakt het voor ouders minder ingewikkeld om te werken als de kinderen naar school gaan. Opvang heeft daarnaast ook een additionele pedagogische waarde ten opzichte van het onderwijs. Lokale initiatieven zoals de brede school en de verlengde schooldag spelen hier op in. Het CDA wil het voor scholen eenvoudiger maken om hun gebouwen te benutten ten behoeve van voor-, tussen- en naschoolse opvang. Het valt niet uit te leggen dat aan schoolgebouwen en speeltoestellen op het schoolplein andere kwaliteitseisen worden gesteld dan gebouwen en speelplaatsen van de BSO.

Belangrijk is dat ouders keuzevrijheid houden tussen kinderopvang/BSO, gastouderopvang of opvang thuis. Het CDA hecht aan het behoud van

kleinschalige gastouderopvang, voor gebieden (zoals op het platteland) of situaties waar reguliere opvang niet beschikbaar of geschikt is.

5. Wonen in nabijheid

Hiervoor is ingegaan op de financiële randvoorwaarden voor mantelzorg. Het is daarnaast ook belangrijk dat we meer mogelijkheden bieden voor ouderen om in hun vertrouwde omgeving te blijven wonen. Zo kan de afstand tussen generaties fysiek worden overbrugd door in wijken en dorpen meergeneratiewoningen ('kangoeroewoningen') te realiseren. In een dergelijke woning wonen meerdere generaties samen en zorgen de grootouders voor de kleinkinderen terwijl de ouders werken. Op hun beurt helpen de ouders de opa en oma als zij hulp nodig hebben.

De oplossing kan ook liggen in gevarieerde woonzorgzones en complexen met actief toewijzingsbeleid voor zorgvragers en mantelzorgers. Weer een andere mogelijkheid is om mensen de mogelijkheid te bieden om bij hun ouders in te trekken en daarvoor hun eigen woning op te zeggen. Voor de particuliere sector is het bijplaatsen van een tijdelijke woonunit, een mantelzorgwoning, soms een goede oplossing. Bij beëindiging van de mantelzorg kan deze unit weer verplaatst worden naar een nieuwe situatie. Gemeenten moeten hierop echter wel actief inspelen met een flexibel vergunningenbeleid en eventuele vergoeding van de verplaatsings- en aansluitkosten. Lokale CDA-fracties zouden het beleid van hun gemeente op dit onderdeel kunnen screenen.

Bijlage: de staat van het gezin

- In 2009 telde Nederland 16,5 miljoen inwoners en 7,3 miljoen huishoudens. Gemiddeld bestaat een huishouden uit 2,2 personen. Het eenpersoonshuishouden is het meest voorkomende type huishouden; ruim een derde van alle huishoudens (2,6 miljoen) bestaat uit één persoon. Het aandeel eenpersoonshuishoudens zal in 2025 bijna 41% van het totale aantal huishoudens bedragen (CBS). Dit komt vooral doordat meer mensen een langere periode alleen zijn (studiefase, singles, na scheiding of overlijden partner).
- Een meerderheid van de bevolking woont in een huishouden met kinderen, hetzij als ouder, hetzij als kind. In totaal bestaan de betreffende 2,5 miljoen huishoudens uit in totaal 9,2 miljoen personen, waarvan 4,6 miljoen inwonende kinderen. Ongeveer 10% van deze huishoudens is een eenouderhuishouden, waarbij in 83% van de gevallen een vrouw aan het hoofd staat. Circa 700.000 kinderen groeien op in een eenoudergezin (CBS).
- Naast deze 2,5 miljoen paren met kinderen zijn er nog 2,2 miljoen paren zonder kinderen (4,3 miljoen personen).
- Elk jaar worden er ongeveer 75.000 huwelijken gesloten. Daarnaast komen er via buitenlandse immigratie enkele duizenden gehuwden bij (in 2008 waren er 2.400 migratiehuwelijken). De terugval in de huwelijkssluiting vanaf de jaren zeventig hangt vooral samen met de stijging van de gemiddelde leeftijd bij (eerste) huwelijkssluiting: van 22,7 jaar in 1970 tot 30,2 jaar in 2008 voor vrouwen en van 24,7 tot 32,9 jaar voor mannen. Vaak gaat aan het huwelijk een periode van samenwonen vooraf.
- Ongeveer een op de drie huwelijken eindigt in een echtscheiding. In 2009 waren er ruim 31.700 scheidingen, een lichte daling ten opzichte van voorgaande jaren. Hierbij waren 33.330 kinderen betrokken. Naast echtscheiding zijn er naar schatting 20.000 kinderen per jaar betrokken bij relatieontbinding van samenwonende stellen. (NB: circa vier op de 10 kinderen wordt buiten het huwelijk geboren). Het totaal aantal kinderen dat betrokken is bij een relatieontbinding komt bij benadering uit op 50.000 à 60.000 per jaar.
- Het scheidingsrisico van paren zonder kinderen is 1,7 maal zo groot als van paren met één kind, en 2,8 maal zo groot als van paren met twee kinderen (NRC).
- Uit onderzoek (Spruijt, Universiteit Utrecht 2009) blijkt dat hevige ouderlijke ruzie bijna nog erger voor kinderen is dan de scheiding zelf, en dat scheidingskinderen een verhoogd risico lopen op diverse

problemen: gedragsproblemen en emotionele problemen zowel op korte als op lange termijn, moeilijkheden in sociale relaties inclusief de eigen relatie- en gezinsvorming, riskante gewoonten en schoolproblemen.

- De voorgaande cijfers over aantallen eenpersoonshuishoudens, huwelijken en scheidingen geven een statisch beeld van de werkelijkheid. Als we de dynamiek van de levensloop in de analyse betrekken, is het nog steeds zo dat de overgrote meerderheid van de mannen en vrouwen kinderen krijgen (80%), waarvan de meeste twee of drie kinderen, en dat de overgrote meerderheid van deze kinderen tot ze uit huis gaan bij hun beide ouders blijven wonen (bijna 90%).
- Het gezinsleven en de familie vormen voor Nederlanders een essentieel onderdeel van hun sociale leven - alle verhalen over individualisering, echtscheidingen en nieuwe relatievormen ten spijt. Het huwelijk is met voorsprong de meest voorkomende samenlevingsvorm. Ouders en (volwassen) kinderen zien elkaar zeer regelmatig én helpen elkaar. Familiebijeenkomsten zoals rond Kerstmis worden veel georganiseerd én bezocht. Van alle ouder-kind relaties onder volwassenen is in meer dan de helft van de gevallen sprake van wekelijks face-to-face contact. Nog eens 30 procent ziet elkaar maandelijks. De overgrote meerderheid (81 procent) van de kinderen vindt de onderlinge contacten 'goed' tot 'zeer goed'. De helft van alle ouders en kinderen helpt elkaar bij het doen van klusjes. Zo'n 40 procent van de kinderen helpt vader en/of moeder in de huishouding. De steun is onvoorwaardelijk: 'voor wat hoort wat' speelt geen rol tussen ouders en kinderen. Meer dan de helft van de 'kinderen' zegt dat de ouders bijspringen bij het opvangen van de derde generatie: de (klein)kinderen (Netherlands Kinship Panel Study, www.nkps.nl).
- Motivaction onderzocht wie Nederlanders als eerste verantwoordelijk achten voor de opvoeding en vorming van kinderen. De resultaten laten zien dat de overgrote meerderheid (98%) de meeste verantwoordelijk bij de ouders legt, gevolgd door leerkrachten (78%), familie (76%) en de overheid (46%).
- Veel ouders (maar ook jongeren zelf) maken zich zorgen over het opvoedklimaat en vinden dat er strenger opgevoed moet worden. Maar liefst 73% van alle Nederlanders vindt dat er te weinig grenzen worden gesteld in de opvoeding. En 55% van de jongeren is het hier ook mee eens (Motivaction 2010). Driekwart van zowel de ouders als de kinderen is bezorgd over het gebrek aan contact en tijd in het gezin.

CDA Tweede Kamerfractie

Postbus 30805

2500 EA 's Gravenhage

Telefoon: 070 - 318 30 20

Fax: 070 - 123 45 67

E-mail: info@tweedekamerfractie.cda.nl

CDA
Tweede Kamerfractie